

Asia

Ehdotus julistukseksi koskien digitaalisia oikeuksia ja periaatteita

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio julkaisi 26.1.2022 ehdotuksen neuvoston, parlamentin ja komission julistukseksi koskien digitaalisia oikeuksia ja periaatteita (COM(2022) 28 final). Julistus tukee komission 15.9.2021 antamaa ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseksi vuoteen 2030 ulottuvan ”Polku digitaaliselle vuosikymmenelle”-ohjelman perustamisesta (COM(2021) 574 final).

Päätösehdotusta käsitellään parhaillaan neuvoston teletyöryhmässä puheenjohtajavaltion tekemän toisen kompromissitekstin perusteella. Myös julistustekstin käsittely on aloitettu teletyöryhmässä.

Euroopan parlamenttia ja neuvostoa on pyydetty keskustelemaan julistuksen luonnoksesta ja hyväksymään se korkeimmalla tasolla kesään mennessä.

Suomen kanta

”Polku digitaaliselle vuosikymmenelle” -ohjelmaehdotus perustuu Euroopan komission 9.3.2021 tiedonantoon 2030 digitaalisesta kompassista ja eurooppalaisesta lähestymistavasta digitaalista vuosikymmentä varten (COM(2021) 118 final). Suomen aikaisempia kantoja digitalisaatioon on käsitelty E-kirjeissä: E48/2021 vp, E24/2020 vp ja E15/2021 vp.

Suomi korostaa, että digitaalisessa kehityksessä pitää huolehtia eurooppalaisten arvojen, oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien toteutumisesta, sekä kiinnittää huomiota tietoturvaan ja kunnioittaa kuluttajan- ja tietosuojaa. Tavoitteena tulee olla kaikkien yhdenvertaisuus ja yhdenvertainen osallistuminen digitaaliseen muutokseen. Suomi on pitänyt tärkeänä edistää digitaalisia perustaitoja ja digitaalista osaamista läpi koko yhteiskunnan ja ihmisen elinkaaren. Erityistä huomioita tulee kiinnittää kansalaisiin, joiden digitaaliset valmiudet ovat muita heikommat.

Suomi tukee laajasti julistuksen periaatteita ja voi suurelta osin kannattaa julistuksen sitoumuksia. Suomi pitää tärkeänä, ettei julistuksella oteta kantaa EU:n ja jäsenvaltioiden kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin.

Julistuksen sitoumukset noudattavat varsin hyvin Suomen kantoja koskien komission asetusehdotuksia tekoälystä, digitaalisista palveluista ja markkinoista (U2/2021 vp, U6/2021 vp, U28/2021 vp). Suomi voi tukea myös julistuksen lasten ja –alaikäisten suojelua, yksityisyyden suojaa, kyberturvallisuutta sekä vihreää siirtymää koskevia sitoumuksia.

Suomi pitää myös tärkeänä, että julistuksen keskeiset teemat otetaan mukaan läpileikkaavasti EU:n ”Polku digitaaliselle vuosikymmenelle” -ohjelman toteutusta.

Pääasiallinen sisältö

Julistuksen tavoitteena on edistää eurooppalaista tapaa toteuttaa digitaalinen siirtymä ihmislähtöisesti. Se perustuu eurooppalaisiin arvoihin ja julistus hyödyttäisi kaikkia yksityishenkilöitä ja yrityksiä. Se auttaisi kansalaisia ymmärtämään oikeutensa ja ohjaisi EU-maita ja yrityksiä uusien teknologioiden suhteen. Julistuksessa pyritään näin ollen selittämään unionin toimielinten yhteisiä poliittisia aikomuksia ja sitoumuksia. Julistuksen periaatteiden on tarkoitus toimia myös inspiraationa unionin kansainvälisille kumppaneille. Julistus on luonteeltaan toteava eikä sellaisenaan vaikuta oikeussääntöjen sisältöön tai soveltamiseen. Julistus keskittyy seuraaviin osa-alueisiin:

1) Digitalisaation toteuttaminen ihmislähtöisesti

Julistuksen mukaan teknologian olisi palveltava ja hyödytettävä kaikkia eurooppalaisia ja tarjottava heille mahdollisuus jatkaa pyrkimyksiään täysin turvallisesti ja niin, että heidän perusoikeuksiaan kunnioitetaan kaikilta osin. Tältä osin sitouduttaisiin:

- Vahvistamaan demokraattista kehystä
- Kunnioittamaan yksilöiden oikeuksia ja unionin arvoja sekä verkossa että sen ulkopuolella
- Edistämään kaikkien julkisten ja yksityisten digitaalialan toimijoiden vastuullista ja huolellista toimintaa turvallisen digiympäristön varmistamiseksi
- Edistämään aktiivisesti EU:n digitalisaatiota koskevaa visiota myös kansainvälisissä suhteissa.

2) Yhteisvastuu ja osallisuus

Kaikilla olisi oltava mahdollisuus käyttää ihmisiä yhdistävää teknologiaa, jolla ihmisiä ei erotella. Digitalisaation olisi edistettävä oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja taloutta unionissa. Näihin liittyen sitouduttaisiin takaamaan kaikille pääsy nopeisiin verkkoyhteyksiin, oikeus koulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen ja annetaan kaikille mahdollisuus hankkia kaikki digitaaliset perustaidot ja edistynyttä digiosaamista.

Jokaisella tulisi olla oikeus oikeudenmukaisiin, terveellisiin ja turvallisiin työoloihin ja asianmukaiseen suojeluun digiympäristössä samoin kuin fyysisessä työpaikassa työsuhteen asemasta, työtavasta tai kestosta riippumatta. Samoin jokaisella olisi oltava mahdollisuus käyttää kaikkia keskeisiä julkisia palveluita verkossa kaikkialla unionissa. Ketään ei saisi pyytää toimittamaan tietoja useammin kuin on tarpeen digitaalisia julkisia palveluja käytettäessä.

3) Valinnanvapaus

Kaikille olisi annettava mahdollisuus hyötyä tekoälyn eduista tekemällä omia tietoon perustuvia valintoja digiympäristössä, samalla kun heitä suojellaan terveydelle,

turvallisuudelle ja perusoikeuksille aiheutuvilta riskeiltä ja haitoilta. Tältä osin sitouduttaisiin:

- algoritmien ja tekoälyn käytön avoimuuteen
- luomaan oikeudenmukainen verkkoympäristö, jossa perusoikeuksia suojellaan ja alustojen, erityisesti suurten toimijoiden ja portinvartijoiden, vastuut on määritelty tarkasti.

4) Osallistuminen digitaaliseen julkiseen tilaan

Kaikilla olisi oltava pääsy luotettavaan, monimuotoiseen ja monikieliseen verkkoympäristöön. Monimuotoisen sisällön saatavuus edistää moniarvoista julkista keskustelua, ja se mahdollistaa jokaisen osallistumisen demokraattiseen prosessiin. Jokaisella tulisi myös olla oikeus sananvapauteen verkkoympäristössä ilman pelkoa sensuroinnista tai uhkailusta. Jokaisella olisi oltava käytössään keinot selvittää käyttämiensä mediapalvelujen omistaja ja niiden valvoja.

Erittäin suurten verkkoalustojen olisi tuettava vapaata demokraattista keskustelua verkossa. Niiden olisi lievennettävä palveluidensa käytöstä aiheutuvia riskejä ja suojeltava sananvapautta.

5) Turvallisuus ja voimaannuttaminen

Kaikilla olisi oltava mahdollisuus käyttää turvallisista ja yksityisyyttä suojaavia digituotteita ja -palveluja. Julistuksella sitouduttaisiin suojaamaan yksityishenkilöitä, yrityksiä ja julkisia laitoksia kyberrikollisuudelta, torjumaan heikennykset verkkoturvallisuutta ja eurooppalaisten verkkoympäristön eheyttä kohtaan sekä vastaamaan yrityksiin edistää väkivaltaa ja vihaa digitaalisin keinoin.

Julistuksella vahvistettaisiin myös jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan verkossa sekä oikeus viestintänsä ja sähköisissä laitteissaan olevien tietojensa luottamuksellisuuteen. Jokaisen olisi lisäksi voitava määrittää digitaalinen perintönsä ja päättää, mitä tapahtuu heitä koskeville julkisesti saatavilla oleville tiedoille heidän kuolemansa jälkeen.

Lapsia ja nuoria olisi suojeltava ja heidän vaikutusmahdollisuuksiaan olisi lisättävä verkossa.

6) Kestävyys

Merkittävien ympäristöhaittojen välttämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi digituotteet ja -palvelut olisi suunniteltava, tuotettava, käytettävä, hävitettävä ja kierrätettävä siten, että niiden kielteiset ympäristö- ja sosiaaliset vaikutukset minimoidaan. Kaikilla olisi oltava mahdollisuus saada täsmällistä ja helppotajuista tietoa digituotteiden ja -palvelujen ympäristövaikutuksista ja energiankulutuksesta ja tehdä sen pohjalta vastuullisia valintoja.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Julistus ei ole oikeudellisesti sitova; kyseessä on poliittinen julistus.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Vastuuvaliokuntaa ei ole vielä päätetty.

Kansallinen valmistelu

EU-19 viestintäjaoston kirjallinen menettely 2.-4.3.2022

Eduskuntakäsittely

E 24/2020 vp: Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta: 2030 digitaalinen kompassi: eurooppalainen lähestymistapa digitaalista vuosikymmentä varten

E48/2021 vp: Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta Euroopan digitaalisesta tulevaisuudesta

E115/2022 vp: Valtioneuvoston selvitys neuvoston ja parlamentin päätösehdotuksesta vuoteen 2030 ulottuvan polku kohti digitaaliselle vuosikymmenelle –ohjelman perustamisesta

U28/2021 vp: Valtioneuvoston kirjelmä neuvoston ja parlamentin asetukseksi tekoälyn harmonisoidusta sääntelystä

U2/2021 vp, UJ 2/2021 vp: Valtioneuvoston kirjelmät Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta (digipalvelusäädös)

U6/2021 vp: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (digitaalisia markkinoita koskeva säädös)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Ei vaikutuksia kansalliseen lainsäädäntöön tai Ahvenanmaan asemaan

Taloudelliset vaikutukset

Ei taloudellisia vaikutuksia

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Kristiina Pietikäinen, Valtioneuvoston kanslia, kristiina.pietikainen.vnk@gov.fi,
0259342202

Suunnittelija Merita Erkkilä, Liikenne- ja viestintäministeriö, merita.erkkila@gov.fi,
0295 342 136

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat	Alustatalous, Internet, koulutus, kyber, sananvapaus, sähköinen asiointi, tietoliikenneverkot, tietosuoja, tietoyhteiskunta
Hoitaa	LVM, OKM, OM, SM, TEM, UM, VM, VNK
Tiedoksi	EUE, LIIVI, MMM, PLM, STM, TULLI, VTV
